

Kodifiering av multietniskt ungdomsspråk

Jon Helgason & Emma Sköldberg

This article covers some of the findings of a pilot study of what we perceive to be a tendency towards a codification of the contemporary urban vernacular in written Swedish. In Sweden, the urban vernacular has traditionally been described as a youth language, and, as such, studied as a part of an (ephemeral) youth culture. However, both internationally and in Sweden there are claims to treat the urban vernacular as an urban dialect or ethnolect. This article contains a brief presentation of some the materials of this pilot study, as well as an account of three lexical items and how they are described in (mostly user-generated) lexicographical resources.

1. Inledning

En tendens som uppmärksammas i svensk och internationell forskning är att s.k. multietniska ungdomsspråk (MUS) alltmer antar formen av ”urbana dialekter” eller etnolekter i storstädernas mer invandrartäta områden (Bodén 2010; Wiese 2009). I vårt bidrag lyfter vi fram ansatser till språklig kodifiering i skrift av det aktuella ordförrådet på svensk mark, något som kan sägas utgöra en form av validering av ovan nämnda tendens. Syftet med bidraget är tudelat: för det första presenteras ett material som kan ligga till grund för studier av den pågående kodifieringen av MUS. För det andra redovisas en i första hand kvalitativt inriktad och inventerande förstudie av bruket av några MUS-ord.

2. Bakgrund och utgångspunkter

De senaste decennierna har åtskillig forskning ägnats åt multietniskt ungdomsspråk, såväl i Sverige som internationellt (se Rampton 1995, 2011; Nortier 2001; Androutsopoulos & Georgakopoulou 2003; Jaspers 2005; Madsen 2008; Källström & Lindberg 2011; Bijvoet & Fraurud 2013 m.fl.). I

detta sammanhang bör också Ulla-Britt Kotsinas lyftas fram som en pionjär genom sina sociolingvistiska studier av *Rinkebysvenska* alltsedan 1980-talet.

Multietniskt ungdomsspråk är den påbjudna språksociologiska benämningen av detta fenomen, som också har många andra namn: *förortsslang*, *miljonsvenska*, *gringosvenska*, *blattesvenska* (jfr Källström 2011). I Danmark har Pia Quist (2000) föreslagit termen *multietnolekt* för att signalera att det hänger samman med en erkänd språklig varietet som beskrivits med andra lekt-begrepp (dialekt, sociolekt).

I Sverige har studier av MUS i huvudsak följt två huvudfåror. Inom en fåra har man fokuserat på MUS som språklig avvikelse i relation till standardspråket. Man har studerat grammatiska egenheter, särskilt s.k. grammatisk reduktion avseende syntax och morfologi (Ganuza 2010) och uttal (Bodén 2007). I förhållande till standardsvenskan har MUS en omarkerad och förenklad syntax och morfologi. Typiska grammatiska drag är strykningen av betydelsestomt ”det” som objekt eller subjekt, samordning av tidsböjda verb utan ett ”och”, konstruktion med direkt objekt istället för med verb och preposition och avvikande bruk av bestämd och obestämd artikel (Kotsinas 2005:243). Man har även studerat hur vissa vanligt förekommande ord- eller ordled tjänar som förstärkningsord eller som emfatiska uttryck, särskilt med funktion som diskurspartiklar (se t.ex. Svensson 2009). Inom den andra fåran har man studerat de språkattityder och identitetskonstruktioner som den språkliga variationen är förbunden med, samt samtida sociala, ideologiska och politiska föreställningar förknippade med MUS. Ytterst har denna fåra ifrågasatt föreställningen om MUS som språklig avvikelse och istället betonat hur detta perspektiv hänger samman med frågeställningar om normativitet och makt (t.ex. Stroud 2004, 2013), något som förklarar MUS politiska och sociala laddning i offentligheten (Källström 2011; Milani 2013).

Vår undersökning knyter snarare an till det som stundom kallas ”den tredje vågen” inom sociolingvistiska variationsstudier (Eckert 2012). Vi betraktar inte språket enbart som en reflektion av sociala identiteter och kategorier utan vi vill även betona språkanvändarnas agens. I nyare forskning granskas och analyseras språket som social praktik och som menings- och identitetsmarkör (Jørgensen & Quist 2008; Opsahl 2015). I detta perspektiv utgör språket ett symbolverktyg som kan skapa och upprätthålla sociala kategorier och gränser.

3. Material och metod

En komplicerande metodologisk omständighet vid flertalet studier av MUS är att det i huvudsak rör sig om muntligt språkbruk. Det innebär bland annat att orden, när de förekommer i skriftspråk, inte har en etablerad ortografi. Vi har valt att studera hur ord som traditionellt brukas föras till MUS används eller beskrivs i fem typer av material. Sammanfattningsvis är de undersökta materialen av olika och kompletterande slag:

1) Svenska raptexter (från perioden 1994–2011). Ett urval texter har med hjälp av konkordansprogrammet AntConc satts samman i en korpus (på i nuläget drygt 100 000 löpande ord).¹ De transkriberade texterna är hämtade från olika nätresurser där låttexter troligen oftast har nedtecknats av andra än upphovspersonerna.

2) Svensk skönlitteratur (i nuläget tolv verk, utgivna mellan åren 2000–2015). Av praktiska och upphovsrättsmässiga skäl har detta delmaterial excerperats manuellt. Vår inventering av skönlitterära förekomster gör inga anspråk på att vara uttömmande, men av den framgår att MUS förekommer i så gott som alla genrer (i vid mening). Det är representerat i kriminallitteratur, såsom Jens Lapidus *Snabba Cash* (2006) och Rouzbeh Masarrat Agahs *FTL* (2013) och i ungdomslitteratur genom Douglas Foleys bokserie *Shoo bre* (2003), *Shoo len* (2009), *Shoo mannen* (2012). Det uppträder också i barnböcker genom Dogge Doggelito & Yoria Riveras bokserie om Izzy (2011, 2011, 2012). Inslag av MUS återfinns också i s.k. kvalitetslitteratur genom Alejandro Leiva Wegners *Till vår ära* (2001), och Hassan Loo Sattarvandis *Still* (2008), båda utgivna på Albert Bonniers förlag. Avslutningsvis finns det även i självbiografiska framställningar, t.ex. Sebastian Staksets biografi *Sebbe Staxx* (2015) och i litterära omgestaltningar som Dimitrios Iordanoglous *Illiaden – en cover* från 2010.

3) Miniordlistor. Vissa av ovan nämnda romaner innehåller korta ordlistor med förklaringar av ett flertal MUS-ord som förekommer i verken. Listornas funktion är inte självklar, men de kan givetvis fungera som stöd vid läsning av romanerna. Vissa författare, som Dogge Doggelito & Yoria

---

¹ Urvalet gjordes primärt utifrån ambitionen att täcka den angivna perioden, 1994–2011.

Rivera, tycks också vara måna om att lyfta fram eller höja statusen hos denna typ av vokabulär.

4) Tryckta ordböcker. I detta delmaterial ingår dels allmänspråkliga ordböcker som SAOL, *Natur och Kulturs Stora Svenska ordbok* (2006), *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009) och *Bonniers svenska ordbok* (10:e uppl., 2010), dels slangordböcker som *Norstedts svenska slangordbok* (1998) och *Förortsslang* (2004).

5) Användargenererade lexikografiska resurser. Dit räknar vi bl.a. Wiktionary, Slangopedia.se, Tyda.se och Folkmun.se.

Materialet hade kunnat utökas, till exempel genom att även inkludera texter från sociala medier, exempelvis blogginlägg. Det får emellertid vänta till en större, mer omfattande studie.

4. Tre exempel

Det material som undersöks är mycket omfattande och inom ramen för denna studie finns endast utrymme för några nedslag. Vi utgår från tre exempel: substantiven *guss* och *shonu* med alternativstavningar och verbet *gitta/git*. Enligt *Norstedts svenska slangordbok* (1998) härstammar samtliga ord från turkiskan.

4.1. Substantivet *guss/guzz*

I vårt material är första belägget på substantivet *guss* i en låttitel på Latin Kings debutalbum *Välkommen till förorten* (1994). I en recension av detta album förefinns även ett av de första skriftliga beläggen för ordet *guss* (*Expressen* 13 maj 1994). När de olika formerna i raptexterna har lemmatiserats finns där totalt 55 *guss* och 48 *guzz*.

I den skönlitterära korpusen har emellertid formen *guzz* tagit överhanden, även om varianten *guss* också förekommer. I en av miniordlistorna förekommer ännu en form, nämligen *güzz* (med betydelseangivelsen 'tjej'). En intressant iakttagelse är att detta ord inte är upptaget i *FTL*:s relativt utförliga miniordlista, trots att det är vanligt förekommande i romanen. Men listan saknar också *aina* ('polis'), *keff* ('dålig') och *jalla* ('skynda, kom igen'),

som också används flitigt i verket. En tänkbar förklaring är att författaren betraktar dessa ord som etablerade.

I tryckta ordböcker behandlas ordet först i *Norstedts slangordbok* (1998), som redovisar fyra olika varianter: *gus*, *guss*, *guz* och *guzz*. Två huvudbetydelser anges: 'flicka' och 'flickvän'. Nästan 10 år senare, år 2006, kommer *guss* in i SAOL och träder därmed in i det lexikografiska finrummet. I ordlistan anges en form, svenskklingande *guss*, och att ordet tillhör ett vardagligare språkbruk. Ordet är försett med böjningsangivelserna *-en*, *-er* och betydelsen uppges som 'flicka'. Andra ordböcker, t.ex. *Bonniers svenska ordbok* och *Natur och Kulturs Stora svenska ordbok* följer sedan efter med liknande artiklar. Det faktum att två MUS-ord (*guss* och ovan nämnda *keff*) fanns med bland de ca 10 000 nyorden i den trettonde upplagan av SAOL väckte livlig debatt. Se t.ex. Nikula (2010) som tar upp ett blogginlägg med rubriken "SAOL våldtagen".

Avslutningsvis behandlas *guss/guzz* i en rad användargenererade lexikon, som Tyda.se, Luxikon, Folkmun.se samt även i nätresurser som Öresunds översättningsbyrås ordlista. Behandlingen av ordet i svenska Wiktionary illustrerar hur bidragsgivarna på den här typen av sajter interagerar vid beskrivningen av MUS-ord. I diskussionstråden som är knuten till artikeln, tas nämligen angivelsen av just detta ords stavning, böjning och stilnivå upp. Denna form av interaktion vill vi framhålla som en kännetecknande del av kodifieringen.

4.2. Substantivet *shonu* med alternativstavningar

Bruket av *shonu* är mer heterogent och därmed svårare att ringa in. I vår rapkorpus förekommer ordet sammanlagt 94 gånger. Efter en lemmatisering framträder inte mindre än sju stavningsvarianter: *chuno* (1 belägg), *shone* (14), *shonne* (33), *shouno* (2), *shune* (11), *shunno* (1) och *shuno* (32).

Också i skönlitteraturen är stavningsvariationen påfallande även om den inte är lika stor. I något verk får man också hjälp med vad ordet betyder. I barnboken *Izzy & gänget* (2011:30; kursiv i original) står det: "Torget är hjärtat av betongen (...). Där kan man spana på alla coola *shunos* och *güzzar* som glider i de fetaste bilarna man kan tänka sig." Originallets kursivering indikerar att orden ingår i verkets miniordlista. Där står det: *shuno* ('snubbe'). I en annan ordlista, den i *FTL*, återfinns uppslagsordet *shonno*,

med betydelsen 'han', 'hon'. Ordet tycks alltså också fungera som ett pronomen som kan referera till både män och kvinnor.

Shonu med alternativstavningar redovisas inte i de allmänspråkliga ordböckerna i vårt material, men däremot i *Norstedts slangordbok*. Ordboksartikeln påvisar en omfattande ortografisk variation genom att inte mindre än fem varianter redovisas: *shono*, *shonu* (äv. *chono*, *chuno*, *shuno*). En mängd betydelser anges. Betydelsen uppges vara såväl 'flicka, flickvän' som 'pojke, pojkvän'. Ordet anges också fungera som pronomen (med betydelsen 'han/hon'). Som sista betydelse anges 'narkoman'.

Det aktuella ordet behandlas i endast en av de användargenererade ordböckerna i materialet, Slangopedia.se. Signaturen "Anonym" lade i februari 2011 in uppslagsordet *shuno* följt av kommentaren "ett annat ord för kille, snubbe". På sajten finns ett lätt humoristiskt språkprov i form av en fiktiv dialog som anges utspela sig i förorten: – *Ey vem fan e den där shunon? – Ingen aning mannen.* Detta språkprov följs sedan av en normalspråklig återgivning av samma dialog: – *Karl-Göran, vem är den där killen egentligen? – Har inte den blekaste aning.* Som synes används ett mer vårdat språk i det senare fallet.

4.3. Verbet *gitta/git*

Det tredje och sista exemplet gäller verbet *gitta*, som liksom *shuno* uppträder i en rad former i raptexterna. Efter lemmatisering rör det sig om totalt 33 belägg i vår rapkorpus (*gitta* 14, *gitt* 11, *gittar* 5, *gittat* 1 samt *gittish* 2).

Olika former av ordet förekommer också i de skönlitterära verken, däribland Foleys *Shoo bre*:

- (1) Vi kan gitta till centrum... (s. 42)
- (2) Gitt len! Fattar inte hur du tänker ibland. (s. 19)
- (3) Jalla, vi gitt till centrum, bre. (s. 21)
- (4) Var är dina polare? (...) Dom gittish hemåt (s. 29)

Ordet torde betyda 'sticka, dra' i samtliga fall. Författaren tycks dock ta för givet att läsaren antingen redan känner till ordet eller kan räkna ut betydelsen utifrån kontexten.

Endast en av de tryckta ordböckerna, *Förortssvenska*, behandlar ordet, men av någon anledning behandlas det som tre uppslagsord, *git* ('gå din

väg!, stick!'), *gitta* ('gå, sticka, ge sig iväg') och *gittish* ('springa, sticka'). I det tredje fallet har grundformen försetts med den MUS-typiska produktiva men semantiskt bleka slutleden *-ish*. Ordet är däremot oftare behandlat i nät-resurser av olika slag. Också i detta fall utgör brukarnas kommentarer intressant läsning för den som vill få djupare kunskaper om ordens form, betydelse och grad av etablering. Artikeln *gitta* i Slangopedia.se kan utgöra exempel på det. Enligt signaturen "Bibido Zratman", som skapade artikeln 2008, betyder det "Att gå iväg, sticka, dra sin kos, tagga, försvinna eller pysa". Signaturen "pewi" ifrågasätter denna betydelsebeskrivning och säger att betydelsen är 'orka'. Signaturen "Sofia" responderar: "Öhh gitta (git) betyder dra/gå på turkiska. Det betyder fan inte 'orka' lol". Signaturen "Rebecca" stöder däremot "pewi". Rebecca anser också att ordet betyder 'orka' och hänvisar till SAOL. Signaturen "miwi" försöker bringa klarhet i diskussionen och konstaterar: "det är två helt olika ord. så ni båda har rätt." "Don Pedro" avslutar diskussionen genom att konstatera: "Slang-gitta uttalas med hårt g och SAOL-gitta med mjukt g."

5. Slutord

Den här artikeln behandlar den pågående kodifieringen av multietniskt ungdomsspråk (MUS) i skrift. För det första presenteras ett material, som kan tjäna som utgångspunkt för studier av denna process. För det andra redovisas delar av en pilotstudie, omfattande tre ord som brukar föras till MUS.

I samband med att MUS förekommer transkriberat eller i skriftspråk har en form av normalisering eller standardisering ägt rum. I de lexikografiska resurserna anges ofta alternativa former och hänvisningarna är många. Den som söker på MUS-ord har ofta bara hört dem sägas och uttalet kan, som för dialekter i allmänhet, ligga rätt långt från den normaliserade uppslagsformen (i den mån en normaliserad variant finns) (Hallén & Thelin 2006). I samband med denna normalisering (kodifiering) tycker vi oss skönja två ansatser, dels en anpassning av orden till svensk stavning och morfologi, dels den att behålla eller understryka ordets främmande karaktär.

De tre exempelorden, *guss*, *shonu* och *gitta*, behandlas på olika sätt i de ordböcker och lexikografiska resurser som vi har studerat. Medan formen *guss* har letat sig in i så gott som samtliga verk, tycks såväl *shonu* som *gitta*

vara mindre kända och spridda. Dessa ord behandlas dock i flera användargenererade ordböcker – resurser som spelar en viktig roll vid studier av vardagligare ord och uttryck.

En komplicerande metodologisk omständighet i vår studie är att de studerade orden, när de förekommer i skriftspråk, inte har en etablerad ortografi. En fråga som vår sonderande undersökning väcker är om detta ordförråd överhuvud vill bli fångat och kodifierat (jfr Opsahl 2015). Vill de personer som mer frekvent använder dessa ord och uttryck att orden inkluderas i svenskt standardspråk? Eller vill de att denna varietet ska bibehålla sin funktion som identitetsmarkör – en form av utanförskap? Ett exempel som illustrerar denna frågeställning är substantivet *guss*. När ordet först uppträdde i skrift stavades det, enligt våra material, främst *guss*. Denna form blev också upptagen i flera svenska ordböcker inklusive SAOL. Som bidragande skäl för upptagandet angavs bland annat att ordet lätt kunde passas in i standardspråkets uttals- och böjningsregler. Därefter kom formen *guzz* starkt. Denna stavningsvariant är för tillfället vanligast, åtminstone i våra material. På senare tid uppträder en ny form, *güzz*, som tycks ta fasta på ett y-uttal. Det ska bli spännande att se om denna variant etableras ordentligt – och hur länge den i sådana fall består.

Litteratur

- Androutsopoulos, Jannis, & Alexandra Georgakopoulou (red.) (2003): *Discourse Constructions of Youth Identities*. Amsterdam: John Benjamins.
- Bijvoet, Ellen & Kari Fraurud (2013): "Rinkebysvenska" och andra konstruktioner av språklig variation i dagens flerspråkiga Sverige. I: Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.): *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur, 369-396.
- Bodén, Petra (2007): "Rosengårdssvensk" fonetik och fonologi. I: Lena Ekberg (red.): *Språket hos ungdomar i en flerspråkig miljö i Malmö*. (Nordlund 27. Småskrifter från Nordiska språk.). Lund: Nordiska språk, Språk- och litteraturcentrum, 1-47.

- Bodén, Petra (2010): Pronunciation in Swedish multiethnolect. I: Pia Quist & Bente Ailin Svendsen (red.): *Multilingual Urban Scandinavia. New Linguistic Practices*. Bristol: Multilingual Matters, 65-78.
- Eckert, Penelope (2012): Three Waves of Variation Study: The Emergence of Meaning in the Study of Sociolinguistic Variation. I: *Annual Review of Anthropology* 41, 87-100.
- Ganuza, Natalia (2010): Subject-Verb Order Variation in the Swedish of Young People in Multilingual Urban Areas. I: Pia Quist & Bente Ailin Svendsen (red.): *Multilingual Urban Scandinavia. New Linguistic Practices*. Bristol: Multilingual Matters, 31-48.
- Hallén, Karin & Eva Thelin (2006): Ett svenskt dialektlexikon i startgrupparna. I: Henrik Lorentzen & Lars Trap Jensen (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi* 8. Köpenhamn, 163-170.
- Jaspers, Jürgen (2005): Linguistic sabotage in a context of monolingualism and standardization. I: *Language and Communication* 25/3, 279-298.
- Jørgensen, J. Normann & Pia Quist (2008): *Unges sprog*. Köpenhamn: Hans Reitzels Forlag.
- Kotsinas, Ulla-Britt (2005): *Invandarsvenska*. Uppsala: Hallgren och Fallgren.
- Källström, Roger (2011): Multiethnic youth language in reviews of the novel *Ett öga rött*. I: Roger Källström & Inger Lindberg (red.): *Young Urban Swedish. Variations and change in multilingual settings*. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, 125-147.
- Källström, Roger & Inger Lindberg (red.) (2011): *Young Urban Swedish. Variations and change in multilingual settings*. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Madsen, Lian Malai (2008): *Fighters and Outsiders: Linguistic Practices, Social Identities, and Social Relationships among Urban Youth in a Martial Arts Club*. Köpenhamns universitet: Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab.
- Milani, Tommaso M. (2013): Språkideologiska debatter i Sverige. I: Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.): *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur, 343-367.

- Nikula, Kristina (2010): I språkets utförsbacke – om icke-lingvistisk språkkritik. I: Kristinn Jóhannesson m.fl. (red.): *Bo65. Festskrift till Bo Ralph*. (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 39). Göteborg, 343-352.
- Nortier, Jacomine (2001): *Murks en Straattaal*. Prometheus: Amsterdam.
- Opsahl, Toril (2015): Kan ord i bruk bli ord i bok? Urbane ungdomsvarianteter i framtidige ordboksressurser I: *LexicoNordica* 22, 131-149.
- Quist, Pia (2000): Ny københavnsk 'multietnolekt'. Om sprogbrug blandt unge i sprogligt og kulturelt heterogene miljøer. I: *Danske Talesprog* 1, 143-212.
- Quist, Pia (2013): Skandinavisk i kontakt med indvandrersprog. I: *Språk i Norden 2012: Tema: Morsmål, andrespråk, nabospråk og fremmedspråk*. Utgitt av Nettverket for språknemndene i Norden, 26-37.
- Rampton, Ben (1995): *Crossing: language and ethnicity among adolescents*. London: Longman.
- Rampton, Ben (2011): From 'Multi-ethnic urban heteroglossia' to 'Contemporary urban vernaculars'. I: *Language & Communication* 31, 276-294.
- Stroud, Christopher (2004): Rinkeby Swedish and Semilingualism in Language Ideological Debates. A Bourdieuean Perspective, *Journal of Sociolinguistics* 8, 196-214.
- Stroud, Christopher (2013): Halvspråkighet och rinkebysvenska som språkideologiska begrepp. I: Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.): *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur, 313-342.
- Svensson, Gudrun (2009): *Diskurspartiklar hos ungdomar i mångspråkiga miljöer i Malmö*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 67). Lunds universitet: Språk- och litteraturcentrum.
- Wiese, Heike (2009): Grammatical innovation in multiethnic Europe: New linguistic practices among adolescents. I: *Lingua* 119, 782-806.
- Wölck, Wolfgang (2002): Ethnolects – between bilingualism and urban dialect. I: Li Wei, Jean-Marc Dewaele & Alex Housen (red.): *Opportunities and Challenges of Bilingualism*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 157-170.

Jon Helgason
forskare, fil. dr
Språk- och litteraturcentrum
Lunds universitet
Box 201
SE-221 00 Lund
jon.helgason@litt.lu.se

Emma Sköldberg
universitetslektor, docent
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
Box 200
SE-405 30 Göteborg
emma.skoeldberg@svenska.gu.se